

Văn học thiếu nhi về đề tài xúc cảm giới tính và thông điệp dành cho người lớn

NGUYỄN THANH TÂM

(Thừa Thiên - Huế)

Giao dục trẻ em là đích đến của tất cả các tác phẩm văn học thiếu nhi. Ngoài điều hiển nhiên mang tính chất sống còn đó, những tác phẩm văn học thiếu nhi có giá trị còn có khả năng mở rộng trường ảnh hưởng đến các đối tượng độc giả khác. Sự thành công của đề tài xúc cảm giới tính trong văn xuôi thiếu nhi hiện đại không nằm ở số lượng tác phẩm mà ở khả năng phát ra những thông điệp ý nghĩa, không giới hạn chủ thể tiếp nhận. Dù thái độ của người lớn đối với văn học thiếu nhi ra sao thì họ vẫn là một phần tất yếu trong vòng đời của tác phẩm, như điều mà các nhà văn hằng mong đợi. Bối cảnh sống hiện tại với vấn nạn “ấu dâm”, với xu hướng phát triển sớm về xúc cảm giới tính của trẻ là lời “cảnh tỉnh” dành cho người lớn. Đã đến lúc họ phải quan tâm nhiều hơn đến con trẻ, quan tâm đến những tác phẩm văn học đã và đang tồn tại với tư cách là điểm tựa tinh thần của các em giữa sự mông lung của buổi đầu rung động.

Sự khác biệt giữa người lớn và trẻ con là điều rất dễ nhận thấy. Trong khi trẻ em đang ở bình minh của đời người thì người lớn đã dần rời xa “sân ga tuổi thơ”. Một điều

đáng buồn là cùng với năm tháng, nhiều người lớn lại quên mất mình đã từng là trẻ con. Sự lệch pha về suy nghĩ giữa họ và trẻ đã diễn ra. Khi phát hiện ra trẻ đang có những rung động với bạn khác giới, ngay lập tức họ trừng phạt trẻ. Cu Mùi (*Cho tôi một vé đi tuổi thơ* – Nguyễn Nhật Ánh) nằm sấp trên giường cho bố đánh vì trót bắt chước chú Nhiên nhắn tin hẹn hò đại dột với con Tuấn. Thiều (*Tôi thấy hoa vàng trên cỏ xanh* – Nguyễn Nhật Ánh) bị thầy giáo bẹo tai đau điếng. “Thầy Nhãn gần như xách hẳn người Thiều lên, khiến Thiều suýt rớt cả tai. Thầy nghiêng răng ken két: Yêu với chả đương! Làm tập làm văn chính tả còn viết sai be sai bét mà bày đặt lằng nhằng!” (1). Em Dìn trong tác phẩm cùng tên của Hồ Dzếnh vì “đi với trai” mà bị cả anh trai và mẹ “xử”. Anh trai hùng hổ tuyên bố sẽ gọt gáy bôi vôi rồi thả trôi sông. Mẹ không chỉ vục roi mây vào em mà còn “giật từng cái áo của em mặc ra”. Cảnh tượng ấy, người anh cùng cha khác mẹ với Dìn đã chứng kiến và “thấy nổi dậy trong lòng nổi công phần đối với cách giáo dục tàn nhẫn kia”. Suốt đời, nhân vật tôi không bao giờ gọt được những ám ảnh về “thảm cảnh của một người con

gái bị xử ngược chỉ vì phạm một tội rất thông thường là yêu vì nhẹ dạ". Hẳn những nhà giáo dục học sẽ lên tiếng trước cách hành xử đó. Đề cập đến những tình huống như thế, các nhà văn muốn nói rằng, người lớn cần phải "xin vé về tuổi thơ". Chuyến tàu về tuổi thơ sẽ mang họ về trong vùng kí ức tuổi hoa niên để gặp lại mình trong chính những mối tình con trẻ và để hiểu rằng, thay vì trừng phạt, người lớn cần những cách thức "khai sáng" khác. Câu chuyện về em Dìn vẫn sẽ tồn tại như một lời cảnh báo. Căn buồng tối mẹ nhốt em Dìn không cấm cản được tình cảm mê say của tuổi mười lăm. "Người con gái ngây thơ" ấy đã liều lĩnh bỏ trốn với người yêu để rồi ba tháng sau em bị người ta từ bỏ. Và rồi mới chạp tuổi mười sáu, em đã gầy yếu, run rẩy nép ở hiên nhà hàng xóm, nghẹn lời xin anh mấy xu mừng tuổi để vào Sài Gòn.

Được về lại tuổi thơ cũng là cơ hội để "những ai đã từng là trẻ con" biết thời điểm tim mình đột ngột "rung rinh". Điều này thực sự có ý nghĩa để họ thực hiện tốt thiên chức của những ông bố, bà mẹ, nhà giáo... Trong thực tế, các nhà giáo dục vẫn chưa thôi tranh cãi về thời điểm, cách thức giáo dục giới tính thích hợp cho trẻ. Tản văn của Phúc Lai chính thức đóng góp một tiếng nói vào vấn đề này. Ở hai câu chuyện nhỏ của mình, tác giả phát ra thông điệp: "Giáo dục giới tính đã đến lúc cần phải được bắt đầu sớm hơn" (2). Cơ sở của thông điệp đó chính là những câu chuyện thực xảy ra trong quá khứ của tác giả và hiện tại của những đứa trẻ nhỏ cùng hoặc không cùng huyết thống. Với *Lần đầu biết mùi*, Phúc Lai đối thoại lại với ý kiến cho rằng, với con trai việc giáo dục giới tính phải bắt đầu từ lớp sáu. Những

kí ức về tuổi thơ gắn với vùng ven đô Hà Nội đã vỡ ra những điều không tưởng. Cậu bé năm tuổi "bị" thằng con trai lớn hơn mình hai tuổi đạo diễn để đóng trò chơi chồng vợ với cô bé Thật sáu tuổi. "Hướng lòi hai "vợ chồng" mình ra đằng sau nhà, sát cái hàng rào dâm bụi, rồi bắt Thật "vợ mình" cởi quần ra. Cô bé ngoan ngoãn làm theo lời "đạo diễn". Tiếp theo, hẳn bắt "chồng" tụt quần xuống đến đầu gối, quát lên: "Nào, gi vào!". Mình không biết gì cái gì và gi vào đâu nữa...(3). Với cách kể dạn dĩ như muốn bê nguyên xi hiện thực trần trụi vào trang viết, tác giả bắt người đọc phải ngẫm nghĩ lại nhiều điều. "Lần đầu biết mùi" của trẻ con là thế. Việc giáo dục giới tính liệu có nên trừ trừ?

Viết về xúc cảm giới tính trẻ, văn xuôi thiếu nhi hiện đại tạo cơ hội cho người lớn được đồng hành cùng những mối tình trẻ con và hiểu rằng mình không nên để cho con trẻ vào đời với những vết thương lòng, giống như cô bé Liên Khê trong tiểu thuyết *Mong manh* của Nguyễn Ngọc Tiến. Trong nhật kí của mình, Liên Khê đã tự nhận mình không may mắn khi phải "vác hai vết thương" bước vào một tương lai không đoán định. Người đã tạo nên vết thương lòng ấy chính là mẹ của Liên Khê. Người mẹ nhiều toan tính thực dụng đã đẩy con mình rời xa những tình cảm tự nhiên, trong sáng của tuổi học trò để đến với con trai một gia đình giàu có, có quyền thế. "Bị mẹ dồn ép đẩy về phía Quang" nên cảm xúc của Liên Khê bị lẫn lộn. Chỉ khi Thanh mất, Liên Khê mới nhận ra rằng với mình Thanh không chỉ là bạn. Và một nỗi đau nữa mà Liên Khê khó gột rửa trong cuộc đời là việc đã tận mắt chứng kiến quan hệ bất chính giữa mẹ và

bố Quang. Vì lo cho chồng được ở lại nước ngoài làm tiến sĩ, vì muốn con gái được đi du học mà mẹ của Liên Khê đã làm việc trái đạo lý đó. Những giọt nước mắt của Liên Khê khi đọc nhật kí của Thanh, hình ảnh Liên Khê lang thang, vô định như kẻ mất hồn khi phát hiện ra bí mật động trời của mẹ hẳn sẽ tác động không nhỏ đến những bậc làm cha làm mẹ. Đó thực sự là một lời cảnh tỉnh dành cho những người lớn không hiểu lòng con trẻ, đã sử dụng cả “thủ đoạn” để dập tắt những “khát vọng chính đáng, lương thiện về tình yêu, tình bạn trong trẻ”.

Và những người lớn, nếu có được chiếc vé về tuổi thơ hẳn họ cũng sẽ thừa nhận, ngày xưa, bằng tuổi ấy, nhận thức về giới tính của mình cũng non nớt lắm. Những bà mẹ sẽ thấy mình ở nhân vật Nương (*Cánh đồng bất tận* – Nguyễn Ngọc Tư), bối rối và tuyệt vọng trong kỳ kinh nguyệt đầu tiên của cuộc đời. Thấy máu chảy xuống giữa hai đùi không tạnh được, Nương đã nghĩ tới ngôi mộ của mình và òa khóc. Đứa em trai chưa kịp lớn của Nương ngốn ngấu nhai đọt chuối, lấy bã rịt chỗ đau cho chị. Cả Nương và Điền đều ngây ngô như nhau. Bởi lẽ chúng đã lớn lên gần như trong hoang dã khi không có mẹ bên cạnh còn cha thì chẳng đủ gần để dạy dỗ, sẻ chia. Hiểu rõ nhân vật, hẳn người lớn sẽ biết cách để những nỗi đau đó không lặp lại.

Từ trường hợp của *Cánh đồng bất tận* để thấy được một điều đáng ghi nhận của văn xuôi của thiếu nhi hiện đại là đã có một số tác phẩm nhìn thấy rõ mối quan hệ giữa trẻ với gia đình. Khi trẻ không có điểm tựa tinh thần từ cha mẹ, chúng sẽ cư xử thô鄙 trong quan hệ với bạn khác giới như thằng Lác (*Bỏ trốn* – Phan Thị Thanh Nhàn). Khi bố mẹ

xao nhãng chuyện giáo dục con cái, chúng sẽ liên tục vấp vấp và rơi vào những tình huống bi hài như đám trẻ con trong truyện *Quân khu Nam Đồng* của Bình Ca. Và nếu như bố mẹ hành xử không đúng mực, trái đạo lý thì quan niệm của trẻ về tình yêu, tình dục sẽ lệch lạc như Điền (*Cánh đồng bất tận* – Nguyễn Ngọc Tư).

Hai mươi năm sau ngày viết tác phẩm *Khi mùa xuân đến*, trong một bối cảnh xã hội đã cởi mở hơn rất nhiều, khi viết tác phẩm *Hoa dại* (một tác phẩm cũng liên quan đến đề tài xúc cảm giới tính trẻ) chính Lê Phương Liên cũng phải thừa nhận, từ xưa đến nay hình như mọi người chỉ quan tâm trẻ học như thế nào ở trường. “Chẳng ai để ý rằng còn biết bao chuyện học trò khác nữa, đó là “một thế giới bí mật”, một “thế giới ngầm” tồn tại mà không có cô giáo, thầy giáo và vị phụ huynh nào quan tâm tìm hiểu cả” (4). Dường như khái niệm văn học thiếu nhi đã vô tình tạo ra những khế ước bất thành văn cho bộ phận văn học này. Dường như những người thân của trẻ không hiểu được khao khát được giải bày một phần tâm hồn của chính con em họ. Và cũng không nhiều nhà văn viết cho thiếu nhi hiểu được khao khát ấy. Vậy nên khi bắt gặp được sự đồng cảm này ngay lập tức ta trân trọng. *Cha tôi, người anh hùng* của Phúc Lai chủ yếu tóm tắt lại cốt truyện của bộ phim *My father the Hero* của đạo diễn Steve Miner. Cô bé 14 tuổi tên là Niki muốn gây ấn tượng với chàng thanh niên bản xứ đẹp trai – Ben. Khi tình cảm của hai bạn trẻ đang nảy nở thì Ben bắt gặp cái nhìn đầy yêu thương của Niki dành cho André (cha của Niki) khi André đang chơi bản nhạc của Mozart mà ông từng chơi để ru cô bé ngủ thuở nhỏ. Ben đã bỏ đi vì

tưởng đó là tình cảm dành cho người tình. Để cứu vãn mối quan hệ giữa Niki và Ben, André đã cùng con gái viết thư tình rồi chính ông gói bức thư vào gạch và chọi vỡ kính cửa sổ phòng Ben để gửi thư. Ông đã “xui” con gái nói lên câu “I love you”. Phúc Lai phân tích tính nhân văn và sức lôi cuốn của bộ phim và đi đến bày tỏ khát vọng: Mình cũng muốn làm một người cha anh hùng. Nghĩa là tác giả trân trọng “sự hiểu” con gái của nhân vật André và càng trân trọng hơn cái cách người cha ấy đã làm để đem đến niềm vui cho con. Nhờ đó Niki đã được nếm trải “sự lãng mạn đẹp đẽ” mà “mọi phụ nữ từ mười bốn tuổi đến chín mươi tuổi đều cần”, đó là nụ hôn đầu tiên.

Câu chuyện ngắn của Phúc Lai thật sự ý nghĩa. Vượt qua sự khác biệt văn hóa Đông, Tây, mỗi một đứa trẻ trên trái đất đều cần những người anh hùng như thế để định hướng, gỡ rối, làm chỗ dựa tinh thần cho chúng vượt qua những chướng ngại trong tình cảm với bạn khác giới. Đó không phải là sự cổ xúy nồng nhiệt cho trẻ con dấn thân vào những cuộc phiêu lưu tình cảm mà chính là sự đồng hành với trẻ vượt qua những vết nứt tinh thần đầu đời.

Người anh hùng với trẻ không chỉ là các bậc phụ huynh mà còn là các thầy cô giáo. Đọc *Mùa hè năm Petrus*, ai đó đã từng nghĩ nhà văn Lê Văn Nghĩa khá “thô” trong cách kể chuyện hẳn phải cần nhắc lại. Xúc cảm giới tính đã hiện diện trong những câu học trò lớp đệ tứ bảy trường Petrus. Miêu tả chân thật nhưng nhà văn không để cho nó tự nhiên nảy nở như hoa dại ven đường. Những người lớn đã xuất hiện để gieo những suy nghĩ nhân văn, đúng đắn vào tâm hồn những cậu học trò đang tuổi lớn. Khi học trò

lên xem tạp chí *Playboy*, thầy Vũ Kỳ đã giật run lên: “Chết...Chết...tâm bậy...tâm bậy... Các trò không học mà coi những thứ tâm bậy rúa... Tội này các em phải ra hội đồng kỷ luật. Quyển sách này là của ai?” (5). Sau khi tịch thu quyển sách, thay vì giảng bài, thầy đã tâm sự với cả lớp: “Các em đi học để trở thành một con người có văn hóa và tri thức, biết phân biệt những điều đúng sai đang xảy ra trong cuộc sống. Khi biết phân biệt những điều như thế thì các em mới trở thành người hữu ích cho quốc gia, đất nước. Quân đội Mỹ vào đây, mang theo đủ thứ tâm bậy tâm bạ. Nào là SnackBar, nào là khiêu vũ trường, nào là lối sống Mỹ, nào là văn hóa Playboy, rồi đi điếm, gái bán bar... toàn những thứ hư hỏng. Mấy em không được... không được xem những thứ này, nó sẽ phá hoại tâm hồn và đầu óc các em” (6). Giọng điệu trên có thể hơi lên gân nhưng nó phản ánh đúng nhận thức, khẩu khí của những người thầy thập niên 60 thế kỉ XX. Những lời thầy Vũ Kỳ nói đã tác động lớn đến học trò. Dũng tránh xa quầy bán tạp chí *Playboy*. Thạch thì lo âu, sợ bị đưa ra hội đồng kỷ luật đến mức tối đó cả nhà cười vang khi xem phim hài mà nó thì cứ âu sầu. Và chắc hẳn, chúng sẽ rất cảm ơn thầy giáo của mình vì thầy chỉ dạy bảo, khuyên răn chúng mà không đưa ra hội đồng kỷ luật.

Trong câu chuyện này, những thầy giám thị trường Petrus cũng xứng đáng được gọi là anh hùng. Một lần, Thạch, Thuật, Dũng đi xem các vũ công Đại Hàn thay phục trang. Chúng háo hức nắm gờ cửa sổ đu lên và nhìn “mãn nhãn”. Đúng lúc đó, thầy giám thị xuất hiện: “Mấy em xem cái gì vậy?”, “Đứng lại... đứng lại... mấy em tên gì, lớp nào?”... (7). Thầy giám thị đã không tìm đúng người

để đưa ra hình phạt cấm túc, giống như sau này Thuật bị cấm túc với lí do “vi phạm thuần phong mỹ tục với nữ sinh trường Gia Long” vì tội “đánh vào mông con nhỏ bán báo” trường này (Hình thức cấm túc là chép phạt 500 câu “Tôi không vi phạm thuần phong mỹ tục trong trường”). Nhưng sự hiện diện của nhân vật này đã cho thấy tính kỷ luật của trường Petrus. Một phần nhờ đó mà những cậu học trò trường Petrus đã lớn lên và trở thành những người có ích có xã hội.

Trong văn học thiếu nhi, nhiệm vụ gieo những hạt mầm tri thức đẹp về tình yêu còn được giao cho những người thân khác của trẻ. Cậu bé Vinh còn trong truyện dài *Ngày xưa có một chuyện tình* (Nguyễn Nhật Ánh) đã lớn dần lên từ những lần chuyện trò với cậu Huân. Không chỉ khôn khéo “bắt nọn” Vinh để mặt cậu ửng lên như ráng chiều thừa nhận mình đã thích một người, cậu Huân còn khai tâm, khai trí cho Vinh với nhiều lời khuyên sâu sắc như: “Con đừng nghe bạn con xúi dại. Tình cảm là thứ cần được nẩy nở tự nhiên. Tới một lúc nào đó, chuyện nắm tay sẽ diễn ra mà không cần phải tính toán hay sắp xếp” (8). Chính người đàn ông chưa có vợ nhưng nói rất hay về tình yêu đó đã khơi dậy những mơ mộng trong Vinh và giúp em duy trì cách ứng xử cao thượng, đẹp đẽ với người bạn gái. Những lời cậu Huân nói lặng lẽ ngấm vào tim Vinh, vừa xoa dịu nỗi buồn cho em, vừa buộc em nhìn thẳng vào quy luật nghiệt ngã của tình cảm. Với Vinh, cậu Huân luôn luôn đúng. Hẳn cũng như Vinh, độc giả của câu chuyện cũng có được một điểm tựa tin cậy từ những triết lí sâu sắc của nhân vật Huân. “Tình yêu là thứ không thể dán mác. Cho điểm tình yêu hoặc gán cho tình yêu bất cứ thang bậc nào

là cách tốt nhất để chứng minh mình không hiểu nó”, “Giải thưởng của tình yêu chính là tình yêu”, “Trái tim có ngữ pháp riêng của nó và trong hệ thống ngữ pháp rối rắm và đầy tính mờ đục đó, “yêu” là một động từ bất quy tắc”, “Không phải lúc nào tình yêu cũng tập tễnh trên đôi nạng gỗ và đến với chúng ta bằng những bước chân khập khiễng” (9). Từng câu nói đó được nhân vật thả ra trong “xa vắng” hoặc lúc bông đùa. Ngỡ là nó chỉ thoảng qua nhưng không ngờ đã neo lại trong tâm trí Vinh, thỉnh thoảng lại đột ngột quay về, làm cho tâm tư Vinh không bình lặng. Nhưng may mắn thay, những triết lí ấy đã giúp Vinh đi qua cái “mờ đục” của cuộc sống để trở thành biểu tượng của tình yêu vị tha, chung thủy.

Gửi được những thông điệp trên đến với người lớn là một nỗ lực cần được ghi nhận của văn xuôi thiếu nhi Việt Nam hiện đại. Vượt lên trên định kiến của xã hội đối với văn học thiếu nhi và đối với cả vấn đề rung động của trẻ với người khác giới, một số nhà văn đã quan tâm tới hiện tượng tâm lý tất yếu này của trẻ. Nhờ đó, trẻ thơ may mắn có thêm một phương tiện giáo dục giới tính đặc thù và hiệu quả. Và cũng nhờ đó, những người lớn cũng tự nhiên được khai mở nhiều điều ý nghĩa.

(1). Nguyễn Nhật Ánh (2011), *Tôi thấy hoa vàng trên cỏ xanh*, NXB Trẻ, thành phố Hồ Chí Minh.
 (2), (3). Phúc Lai (2015), *Chuyện con chuyện cha*, NXB Trẻ, thành phố Hồ Chí Minh.
 (4). Lê Phương Liên (2016), *Hoa dại*, NXB Kim Đồng, Hà Nội.
 (5). (6), (7). Lê Văn Nghĩa (2013), *Mùa hè năm Petrus*, NXB Trẻ, thành phố Hồ Chí Minh.
 (8), (9). Nguyễn Nhật Ánh (2016), *Ngày xưa có một chuyện tình*, NXB Trẻ, thành phố Hồ Chí Minh.